

Opublikowanie niniejszego dokumentu w Portalu Informacyjnym stanowi doręczenie adwokatowi, radcy prawnemu, rzecznikowi patentowemu lub Prokuratorii Generalnej RP ustanowionym w sprawie.

Sygn. akt II Ca 565/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 września 2021r.

Sąd Okręgowy w Świdnicy, II Wydział Cywilny Odwoławczy w składzie następującym:

Przewodniczący : **SSO Piotr Rajczakowski**

po rozpoznaniu w dniu 29 września 2021r. w Świdnicy

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa (...) Bank (...) Spółka Akcyjna w W.

przeciwko I. W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Rejonowego w D.

z dnia 9 kwietnia 2021r. sygn. akt(...)

I. **zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddala powództwo (pkt I), zasądza od strony powodowej na rzecz pozwanej kwotę 738 zł, zawierającą należny podatek VAT, tytułem kosztów pełnomocnika ustanowionego z urzędu (pkt III, V i VI) oraz nakazuje stronie powodowej uiścić na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w D. kwotę 450,94 zł tytułem wydatków na opinię biegłego poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa (pkt IV),**

II. **zasądza od strony powodowej na rzecz pozwanej kwotę 369 Zł, zawierającą należny podatek VAT, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym,**

III. **nakazuje stronie powodowej uiścić na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Ś. kwotę 200 zł, tytułem opłaty od apelacji, od której powódka była zwolniona.**

Sygn. akt II Ca 565/21

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 9 kwietnia 2021r. Sąd Rejonowy zasądził od pozwanej I. W. na rzecz strony powodowej (...) Bank (...) SA w W. kwotę 2164,97 zł., oddalił dalej idące powództwo oraz orzekł o kosztach procesu, kosztach sądowych i należnościach od Skarbu Państwa na rzecz pełnomocnika ustanowionego dla pozwanej z urzędu.

Sąd Rejonowy poczynił ustalenia faktyczne (k. (...) odwr. – (...), które Sąd Okręgowy przyjął za własne (art. 387 § 2⁽¹⁾ pkt 1 kpc). Ponadto Sąd Okręgowy ustalił: powódka w okresie w którym doszło do zawarcia umowy ze stroną powodową z dnia 16 października 2015r. i później, brała również inne pożyczki w parabankach, które wydawała na

niewiadome cele bądź kupowała różne niepotrzebne rzeczy, z których nie korzystała, w tym nabywała m. in. kasety oraz pisma, których nie słuchała i nie czytała, nie pamiętała przy tym faktu zaciągania pożyczek i ich kwot jak oraz celów na jakie je pobierała. Gdy wychodziła na zakupy za wiedzą rodziców, to przynosiła zakupione nieliczne artykuły, przeważnie wody, a pozostałych pieniędzy nie przynosiła. Pożyczki zaciągane przez nią w parabankach na nieduże kwoty były spłacane przez rodziców (dowód: opinie psychiatryczne sporządzone w toczących się przeciwko pozwanej sprawach sądowych – k. (...) odwr. – (...), opinia (...) biegłego W. B. – k. (...) odwr.).

Sąd Okręgowy również za własne przyjął oceny Sądu pierwszej instancji (k. (...) odwr., art. 387 § 2⁽¹⁾ pkt 2 kpc), odnośnie przyjęcia zawarcia przez pozwaną umowy z dnia 16 października 2015r. oraz umowy ugody z 8 grudnia 2017r. w stanie wyłączającym świadome lub swobodne podjęcie decyzji i wyrażanie woli i tym samym przyjęcia, że czynności te były dotknięte sankcją nieważności bezwzględnej. Sąd Rejonowy ponadto rozważył, że mimo powyższej nieważności zawartych przez strony umów, powódka, po zmianie żądania zgłoszonej w piśmie z dnia 29 grudnia 2020 r., swoje roszczenie wywodziła z treści art. 410 w zw. art. 405 i nast. kodeksu cywilnego. Na podstawie umowy o wydanie i używanie karty kredytowej limit transakcji kredytowych został określony na kwotę (...) zł. Nieważność umowy o wydanie i używanie karty kredytowej z dnia 16 października 2015 r. oraz umowy ugody z dnia 8 grudnia 2017 r. nie wykluczała zaś tego, że I. W. stała się zobowiązana z tytułu nienależnie pobranego świadczenia. Wobec tego powód mógł, zdaniem Sądu, domagać się od pozwanej zwrotu kwoty 2164,97 zł tytułem nienależnie pobranego świadczenia (bez odsetek umownych zgłoszonych obok roszczenia głównego w kwocie 473 zł naliczonych za okres do dnia wniesienia pozwu), jakim była faktycznie udostępniona jej kwota limitu kredytowego w wykonaniu nieważnej umowy o wydanie i używanie karty kredytowej z dnia 16 października 2015r. Fakt udostępnienia pozwanej tej kwoty oraz brak jej zwrotu nie był w sprawie kwestionowany. Sąd wskazał nadto, że w rozpoznawanej sprawie, skoro zawarte przez strony umowy są nieważne, uzyskana przez I. W. od strony powodowej kwota 2164,97 zł jest w świetle art. 410 k.c. świadczeniem nienależnym. I. W. otrzymując wskazaną kwotę, uzyskiwała pewne przysporzenie majątkowe bez ważnej podstawy prawnej, co pozostawało w adekwatnym związku przyczynowo - skutkowym ze zubożeniem kredytodawcy. Wzbogacenie ma miejsce wtedy, gdy majątek tego, kto uzyskał korzyść jest większy niż byłby, gdyby nie doszło do bezpodstawnego wzbogacenia. Dopóki istnieje wzbogacenie, istnieje obowiązek zwrotu korzyści lub jej równowartości. Pełnomocnik pozwanej I. W. w pisemnym stanowisku końcowym wskazał, iż korzyść jaką uzyskała pozwana w związku z przedmiotową umową, w całości korzyść tą utraciła i nie jest wzbogacona. Sąd uznał, że pozwana zarzuciła tym samym wygaśnięcie obowiązku zwrotu korzyści, stosownie do treści art. 409 kodeksu cywilnego. Zgodnie z treścią art. 409 k.c., obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu. W ocenie Sądu pierwszej instancji, nawet przy hipotetycznym przyjęciu, że pozwana zużyła lub utraciła korzyść majątkową w taki sposób, że nie jest już wzbogacona, obowiązek wydania korzyści stronie powodowej nie wygasłby, ponieważ pozwana powinna była liczyć się z obowiązkiem zwrotu. Powinność liczenia się z obowiązkiem zwrotu w świetle art. 409 k.c. należy ustalać z obiektywnego, nie zaś subiektywnego punktu widzenia. Nie polega więc ona na winie wzbogaconego i nie zależy od jego zdolności do działania z należyтым rozeznaniem. Powinność tę ustala się, badając, czy rozsądny uczestnik obrotu postawiony w takiej sytuacji, w jakiej znalazł się wzbogacony, powinien mieć świadomość, że korzyść podlega zwrotowi. Nie można tracić z pola widzenia faktu, że I. W., zawierając umowę o wydanie i używanie karty kredytowej oraz umowę ugody nie była osobą ubezwłasnowolnioną ani całkowicie, ani nawet częściowo. Można było więc zasadnie oczekiwać, że, zawierając umowę o limit kredytowy, będzie mieć poczucie obowiązku i konieczności regulowania swoich zobowiązań. Biorąc pod uwagę tę okoliczność, należało w ocenie Sądu stwierdzić, że I. W. powinna była liczyć się z obowiązkiem zwrotu kwoty uzyskanej tytułem przedmiotowej umowy. Nawet fakt ewentualnego zużycia lub utraty korzyści nie mógł spowodować ustania obowiązku restytucyjnego, tj. zwrotu uzyskanej korzyści. Tylko wówczas bowiem obowiązek ten ustaje, jeśli w danym przypadku, uzyskujący korzyść, wyzbywając się jej, nie powinien był liczyć się z obowiązkiem jej zwrotu. Wobec powyższego Sąd uwzględnił żądanie po jego zmianie w zakresie kwoty rzeczywiście otrzymanej przez pozwaną na skutek zawarcia nieważnej umowy o wydanie i używanie karty kredytowej z dnia 16 października 2015 r., a w pozostałej części powództwo oddalił. Sąd oddalił również zgłoszone w pozwie żądanie powódki zasądzenia odsetek umownych w wysokości odsetek maksymalnych za opóźnienie od dnia 19 grudnia 2019 r. do dnia zapłaty, a to wobec uznania za nieważną umowy będącej źródłem tego żądania. Jednocześnie strona powodowa, modyfikując żądanie pozwu, nie żądała zasądzenia

odsetek ustawowych za opóźnienie, stąd brak było podstaw do orzekania w tym zakresie. Za bezzasadny Sąd Rejonowy uznał też podniesiony przez pozwaną zarzut przedawnienia roszczenia.

W apelacji od powyższego wyroku pozwana zarzuciła : - naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 409 kc, poprzez błędną jego wykładnię, polegającą na przyjęciu powinności po stronie pozwanej liczenia się z obowiązkiem zwrotu świadczenia nienależnego otrzymanego od powoda, podczas gdy w czasie otrzymania środków była ona osobą nieświadomą podejmowanej czynności prawnej, - naruszenie przepisów postępowania, mające istotny wpływ na wynik sprawy, a w szczególności art. 233 § 1 kpc, poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, co w rezultacie doprowadziło Sąd do błędnego uznania, że pozwana wyzbywając się nienależnego świadczenia, miała obowiązek liczenia się z jego zwrotem. Wskazując na powyższe zarzuty pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości oraz o orzeczenie o kosztach procesu, w tym kosztach należnych pełnomocnikowi pozwanej ustanowionemu z urzędu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy rozpoznając apelację zważył co następuje. Apelacja pozwanej jest uzasadniona, gdyż przede wszystkim trafny jest jej zarzut naruszenia prawa materialnego, tj. art. 409 kc, poprzez jego błędną wykładnię. Sąd Rejonowy trafnie wprawdzie uznał, że zawarte przez strony umowy z dnia 16 października 2015r. oraz z 8 grudnia 2017r. z uwagi na stan psychiczny pozwanej były nieważne (art. 82 kc), opierając swoje ustalenia w tej kwestii przede wszystkim na sporządzonej w sprawie opinii biegłego z zakresu psychiatrii z 10 listopada 2020r. (która przez żadną ze stron nie została zakwestionowana), jak i opiniach psychiatrycznych sporządzonych w innych, toczących się przeciwko pozwanej, sprawach. Trafne też jest stanowisko Sądu, że wobec powyższej nieważności umów, co do zasady mogło znajdować usprawiedliwienie oparcie przez stronę powodową roszczenia na przepisach art. 410 w zw. art. 405 i nast. kodeksu cywilnego. Natomiast problem jurystyczny na etapie postępowania apelacyjnego sprowadzał się do tego, czy pozwana, w okolicznościach sprawy, tj. z uwzględnieniem jej stanu psychicznego, miała powinność liczenia się z obowiązkiem zwrotu korzyści stronie powodowej (art. 409 kc), gdyż tylko spełnienie tego wymogu warunkowało zasadność żądania powódki na powyższej, zmienionej podstawie prawnej. W ocenie Sądu Okręgowego, odmiennie niż przyjął to Sąd pierwszej instancji, w okolicznościach sprawy pozwana wyzbywając się korzyści nie miała jednak powinności liczenia się z obowiązkiem zwrotu, a zatem jej obowiązek zwrotu tejże korzyści, w myśl powoływanego art. 409 kc, wygasł. Przede wszystkim w tej kwestii, w pierwszej kolejności należy zauważyć, że podnoszona przez pozwaną po zmianie żądania strony powodowej okoliczność wyzbycia się korzyści uzyskanej w wyniku zawarcia umowy z powódką (k. (...) odwr.), znajduje potwierdzenie już w oświadczeniu majątkowym skarżącej (k.(...)), ale przede wszystkim fakt wydatkowania przez nią środków uzyskiwanych z zawieranych umów, w okresie gdy również zawarła ona z powódką umowę z dnia 16 października 2015r. i w okresie późniejszym, wynikał z opinii biegłych z zakresu psychiatrii sporządzonych tak w sprawie niniejszej jak i w innych toczących się przeciwko pozwanej sprawach cywilnych, co ustalone zostało w poczynionych w postępowaniu apelacyjnym, uzupełniających ustaleniach faktycznych Sądu Okręgowego, a co tym samym uzasadniało co najmniej po części także zarzut apelacji naruszenia art. 233 § 1 kpc. Przy czym, jak wynikało z powyższych ustaleń, wyzbycie się powyższej korzyści przez pozwaną nastąpiło w sposób bezproduktywny, a zatem bez uzyskania przez nią w zamian żadnej – w jakiegokolwiek formie, korzyści. Odnośnie natomiast samej kwestii liczenia się z obowiązkiem zwrotu korzyści przez wzbogaconego, ma rację Sąd Rejonowy, że w piśmiennictwie (zob. Kodeks cywilny. Komentarz, red. J. Ciszewski, P. Nazaruk, Wyd. Lex 2021r.) prezentowany jest pogląd, iż powinność liczenia się z powyższym obowiązkiem zwrotu należy ustalać z obiektywnego, nie zaś subiektywnego punktu widzenia. Nie polega więc ona na winie wzbogaconego i nie zależy od jego zdolności do działania z należyтым rozeznaniem. Powinność tę ustala się, badając, czy rozsądny uczestnik obrotu postawiony w takiej sytuacji, w jakiej znalazł się wzbogacony, powinien mieć świadomość, że korzyść podlega zwrotowi. Jednak sami autorzy komentarza wskazywali, że kwestia ta jest dyskusyjna i część autorów postrzega tę powinność przez pryzmat winy. Sąd Okręgowy wskazuje natomiast na jeszcze inny pogląd prawny, który podziela, w powyższej kwestii, prezentowany tak w judykaturze, jak i w orzecnictwie, że powinność liczenia się z obowiązkiem zwrotu wprawdzie nie jest uzależniona od zawinonego działania, lecz jest utożsamiana ze złą wiarą, do której ustalenia stosuje się kryteria obiektywne. Ten, kto przyjął świadczenie nienależne w chwili wyzbycia się korzyści powinien się liczyć z obowiązkiem zwrotu wtedy, gdy wie albo powinien wiedzieć lub przypuszczać, że mu się ono nie należy ze względu

na wadliwą podstawę prawną bądź też możliwość jej odpadnięcia. Do ustalenia złej wiary nie są istotne właściwości psychiczne danego podmiotu lecz to , czy przeciętny podmiot o takich samych cechach psychicznych zdawałby sobie sprawę z obowiązku zwrotu, a więc powinność liczenia się z obowiązkiem zwrotu jest kwestią świadomości wzbogaconego. Ustalenie tego stanu następuje na podstawie okoliczności, w których świadczenie nienależne zostało przez wzbogaconego uzyskane (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2016r., III CSK 267/15 oraz Gudowski Jacek (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna, wyd. II, wyd. Lex 2028r.). Tak więc porównanie pozwanej do innego, przeciętnego podmiotu o takich samych cechach psychicznych, a zatem przy takim stanie świadomości jak ona, nie dawało podstaw do przyjęcia, że podmiot taki, a tym samym i pozwana, powinien być liczyć się z obowiązkiem zwrotu wzbogacenia. Z tych zatem względów żądanie powódki oparte na zmienionej podstawie prawnej, wbrew jej stanowisku, jak i Sądu pierwszej instancji, również nie mogło podlegać uwzględnieniu.

Z powyższych przyczyn Sąd Okręgowy (pkt I), na podstawie art. 386 § 1 kpc, zmienił zaskarżony wyrok, a kosztami tytułem wynagrodzenia pełnomocnika ustanowionego dla pozwanej z urzędu oraz kosztami tytułem wydatków poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa na poczet kosztów opinii biegłego, obciążył stronę powodową jako przegrywającą sprawę (art. 83 ust. 2 w zw. z art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, t.j. Dz. U. z 2020r. poz. 755 ze zm.). O kosztach postępowania apelacyjnego (pkt II) orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 kpc, a o opłacie od apelacji (pkt III) w myśl art. 113 ust. 1 powołanej ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.